M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. $\frac{\text{Ref.}}{\text{Ser. 601}}$

Title: Raja Yoga

601

601

राजयोग: Incomplete

Rāja Joga with commentary : Title

: Author

: Editor

: Year, Vols.

: Publisher

601 : Ends abruptly : Remarks

योग

त वर्गन
र अपारीरंस्थि
गाइ गोन्विरनभ

109

राजयोग श्रीगणेशायनमः ॥ गुरुभ्योनमः ॥ कुलदेव्यैनमः ॥ श्री आ[…]मायायनम
माविवेकवैराग्यंशांतिसंतोषनिस्पृहा ॥ आएन मुक्तियुतोयो[…]क्रियायो[…]
१ ते मात्सर्यममतामायाहिंसाशमदगर्विना ॥ ३ ॥ कामक्रोधमदलज्जाल[…]
हीतथाशुचिः रागद्वेषोक्षुणालस्यंभ्रांतिर्दंभोक्षमात्रमः ४ यस्यैतानिनवि
धंतेक्रियायोगीसउच्यते यस्यांतःकरणेक्षमाविवेकवैराग्यशांतिसंतोषइत्यादीन्यु
त्पद्यंतेसएवबद्धक्रियायोगीकथ्यते कापट्यंचित्तंहिंसात्वक्षमामात्सर्यअं[…]
रोषोभयंलज्यालोभमोहअशुचित्वंरागद्वेषआलस्यंपारवंडित्वंभ्रांतिः इंद्रिय[…]
कारः कामः एतेयस्यमनसिप्रतिदिनंन्युनाभवंति सएवबद्धक्रियायोगीकथ्यते १
इदानींराजयोगस्यभेदाःकथ्यंते तएकैकः सिद्धकुंडलिनियोगः मंत्रयोगः असूरा
जयोगोकथ्यते मूलकंदस्थानेएकातेजोरूपामहानाडीवर्त्तते इयंएकनाडी इडापिंग
लासुषुम्णाएतान् भेदान् प्राप्नोतिवामभागेचंद्ररूपाइडानाडीवर्त्ततेदक्षिणभा १
गेसूर्यरूपापिंगलानाडीवर्त्ततेमध्यमार्गेतिसूक्ष्मापद्मिनीतंतुसमाकाराकोटिवि

द्युत्समप्रभा भुक्तिमुक्तिदा अस्याज्ञानोत्पत्त्यासपुरुषसर्वज्ञोभवति इदानीं सुषु
म्णायाज्ञानोत्पत्तौउपायाःकथ्यंते आदौचतुर्दलंमूलंचक्रंवर्त्तते प्रथमंआधारचक्रं
गुदास्थानंरक्तवर्णगणेशदैवतंसिद्धिबुद्धिशक्तिमूषकवाहनंकूर्मऋषिः आकुंच
नमुद्राअपानवायुःचतुर्दलेषरजःसत्वतमोमनांसि वंशंषंसंमध्यत्रिकोणत्रि
शिखातन्मध्येत्रिकोणाकारंकामपीठंवर्त्ततेतत्पीठमध्येअग्निशिखाकाराएकामू
र्त्तिर्वर्त्तते तस्याःमूर्त्तेः तस्याःमूर्त्तेःध्यानकारणात् सकलशास्त्रकाव्यनाटकादि
सकलवाङ्मयंविनाभ्यासेनपुरुषस्यमनोमध्येस्फुरति इदानीं द्वितीयं स्वाधि[…] न
चक्रं षट्दलंउपायानपीठसंज्ञकंभवति तन्मध्येअतिरक्तवर्णतेजोवर्त्तते तस्यध्या
नात्साधकोतिसुंदरोभवतियुवातिनावाल्लभोभवति प्रतिदिनमायुर्वर्धते तृतीयं
नाभिस्थानेदशदलंपद्मंवर्त्तते तन्मध्येपंचकोणचक्रंवर्त्तते तन्मध्येएकमूर्तिर्वर्त्तते
तस्यास्तेजोजिह्वयाकथयितुंनशक्यते तस्याःमूर्त्तेर्ध्यानकारणात्पुरुषस्यशरीरंदृढ
तरंभवति चतुर्थंहृदयमध्येद्वादशदलंकमलंवर्त्तते अतितेजोमयंतत्र हृषिगोचरनास

राजयोग वति तन्मध्ये षट्दलमधोमुखंकमलंवर्त्तते तन्मध्ये प्राणवायोः स्थानं अष्टदलकमले सटी
मध्ये लिंगाकाराकर्णिकाकथ्यते तस्याः कलिलिकेति संज्ञा तत्कलिकामध्ये धाराग्र
२ लसमानवर्णा अंगुष्ठप्रमाणा एकायुतलिकावर्त्तते तस्याः जीवसंज्ञातस्यावल्लभयस्त्वरूपंको
टिजिह्वाभिर्वक्तुंनैवशक्यते अस्याः मूर्त्तेः ध्यानकारणात् स्वर्गपातालाकाशमनुष्यगंधर्व
किंनरगुह्यककविद्याधरलोकसंबंधिन्यः स्त्रियोपिवश्या भवंति इत्यत्रकथ्यते पंचमं
कंठस्थाने षोडशदलंकमलंवर्त्तते तन्मध्ये कोटिचंद्रसमप्रभ एकःपुरुषो वर्त्तते तस्य
पुरुषस्य ध्यानकारणात् असाध्यरोगान्नश्यंति एकसहस्रवर्षपर्यंतस पुरुषो जीव
तीति इदानिंषष्ठम् भ्रूमध्ये आज्ञाचक्रंवर्त्तते द्विदलं तन्मध्ये अग्निज्वालाकरकमलं किं
चिद्वित्स्क वर्त्तते नस्त्रीपुमान् तस्य ध्यानकारणात् पुरुषस्य शरीरमजरामरंभवति
इदानींसप्तमंतालुमध्ये चतुःषष्ठिदलं अमृतपूर्णंवर्त्तते अधिकरशोभायुक्तंअ
तिश्वेतंतन्मध्ये रक्तवर्णा घंटिकासंज्ञा एकाकर्णीकावर्त्ततेतन्मध्ये भूमिः तन्मध्ये २
प्रकटचंद्रकलाः मृतधाराभवति तस्याः कलायाः ध्यानकारणात् तस्यसमीपेम

रणानायाति निरंतरध्यानात् अमृतधारात् सजीवोभवति तदा क्षयरोगपित्तज्वरदृढ
पदाहशिरोरोगादिक्षाजड्भावात् नश्यंति भक्षितमपि विषंनबाधते यद्यत्र मनः
स्थिरंभवति इदानींब्रह्मरंध्रस्थाने अष्टमंशतदलचक्रंवर्त्तते तस्य कमलजालंध्रेणी
पीठइतिसंज्ञा सिद्धिपुरुषस्य स्थानं तन्मध्ये निधूम्राकाररेखायादृशितादृश्यंका
पुरुषस्यमूर्त्तिर्वर्त्तते तस्यानादिर्नांतोस्ति तस्याः मूर्त्तेः ध्यानकरणात् प्रत्यक्षनिरंतरं
पुरुषस्याकाशेगमागमोभवतः पृथ्विमध्ये स्थितस्यापि पृथ्वीबाधोनभवति स
कलाः प्रत्यक्षंनिरंतरंपश्यतिचपृथक्भवति अतिशयेनायुर्वर्धते इदानींनवमंच
क्रस्यभेदाः कथ्यंते तस्यामहाशून्यचक्रमितिसंज्ञा तदुपर्य्यपरंकिमपिनास्ति त
देवमहासिद्धचक्रंकथ्यते तस्यापूर्णगिरिपीठमितिएतादृशंनाम तस्यमहाशून्यच
क्रमध्ये ऊर्ध्वमुखमतिरक्तवर्णंसकलशोभास्पदं अनेककल्याणपूर्णंसहस्रदलंएकं
कमलंवर्त्तते यस्य परिमलोमनसाव-सानगोचरः तस्यकमलस्यमध्ये त्रिकोणा
रूपाएकाकर्णिकावर्त्तते तत्कर्णिकामध्ये सप्तदशी एकानिरंजनरूपाकलावर्त्तते

राजवियोग कोटिसूर्यसमप्रभा कलायास्तेजो वर्त्तते परमुष्णभावो नास्ति कोटिचंद्रसमप्र सटी.
भाशीतलं परं शीतभावो नास्ति अस्य कलायाः ध्यानयोगात्साधकस्य अनंतसिदु
खं न भवति तदुपरि अनंतपरमानंदस्य स्थानं तत्रोर्ध्वशक्तिः एतादृशा संज्ञा एका
कला वर्त्तते अस्याः कलायाः ध्यानकरणात् पुरुषो यदिच्छति तस्य सुखभोगं तत्
स्त्रीमध्ये विलासवतः संगीतविलासवतः विनोदप्रेक्षावतः एवं पुरुषस्य प्रतिदिनं
शुक्लपक्षे चंद्रकलावत् कला वर्धते पुण्यपापे अस्य शरीरं न स्पृशतः निरंतरं ध्या
नकारणात् निजस्वरूपप्रकाशसामर्थ्यं भवति दूरस्थाः मपि च दूरस्थसमीपवद्वप
श्यति इदानीं सुखसाध्यो लक्ष्यः योगः कथ्यते अस्य लक्षयोगस्य पंचभेदाः भवंति
ऊर्ध्वलक्ष्यं अधोलक्ष्यं बाह्यलक्ष्यं अंतरलक्ष्यं प्रथमं ऊर्ध्वः लक्षः कथ्यते आका
शमध्ये दृष्टिः कथां च मन ऊर्ध्वं कृत्वा स्थाप्येति एतस्य लक्षस्य दृढकरणात्प
रमेश्वरस्य तेजसा सह दृष्टेरैक्यं भवति अथवा आकाशमध्ये यः कश्चिद्दृश्यः प
दार्थो भवति स साधकस्य दृष्टिगोचरो भवति अयमेवोर्ध्वलक्षः नासिकायाः ३

उपरि द्वादशांगुलपर्यंतं दृष्टिः स्थिरा कर्तव्या अथवा नासिकायाः अग्रे दृष्टिः स्थिरा
कर्तव्या लक्षद्वयस्य दृढीकरणात् दृष्टिः स्थिरा कर्तव्या च भवति पवनः स्थिरो भवति
आयुर्वर्धते एतद्द्वयमपि बाह्यलक्षमेव भवति बाह्याभ्यंतरे आकाशे चेत् शून्य
लक्षः कर्तव्यः जाग्रद्दशायां चलनदशायां भोजनदशायां स्थितिकाले सर्वस्थाने शू
न्यस्य ध्यानकारणात् इदानीं राजयोगयुक्तस्य पुरुषस्य यच्छरीरचिन्हं तत्कथ्यते
तत् सर्वत्र पूर्णो भवति पृथिव्याः दूरे तिष्ठति पृथिव्याप्यां तिष्ठति यस्य जन्ममरणे
नस्तः सुखं न भवति कुलं न भवति शीतलं न भवति स्थानं न भवति अस्य सिद्धस्य
मनोमध्ये ईश्वरसंबंधी प्रकाशो निरंतरं प्रत्यक्षो भवति स च प्रकाशो न सीतो न ज्यो
ष्ठो न श्वेतो न पीतो भवति तस्य न जातिर्न किंचिच्चिन्हं अपंचनिष्कलो निरंजनः अ
लक्ष्यश्च भवति अथ च फलद्वंदे न कामिन्यादेर्यस्य ज्ञानं भवति अन्यत् राजयो
गस्य चिन्हं कथ्यते यस्य राज्यादिलाभेपि फलल्लाभो न भवति हान्याः अपि मनो
मध्ये दुःखं न भवति अथ च तज्ज्ञानं भवति अपूर्वकौतुकदर्शनेपि पदार्थे यो परि
अनिष्टं न भवति अस्मिन्नपि पदार्थे मनसो नुद्भावभेदः कथ्यते यमपि राजयो

राजयोग गः कथ्यते अन्वयस्यमनः मुनिविद्वत्पुरुषेषु मैत्रेशत्रौच ... भावोनास्ति यस समानभवति स सदी.
कलपर्यिम्मध्येगामनबलः स्फरवंजोगवतः यस्यमनसिकत्तृत्व... ...नास्ति ...नुष्वलोक
४ मध्येकत्त्वंनज्ञापयतिसोपिराजयोगः कथ्यते नवीनानिपटसूत्रमयानिधृतानिवस्त्रा
णिअथवाजीर्णानिछिद्राणिधृतानिकस्तूरीचंदनलेपोवाकर्दमलेपोवायस्यमनसिह
र्षशोकेनस्तः सएवाप्यतिष्ठतियस्यजन्ममरणेनस्तः स्फरवंनभवतिकुलंनभवतिशीतलं
नभवतिस्थानंनभवतिराजयोगः नरमध्ये अथचवनमध्येयुद्धसंग्राममध्येवायस्य
मनः अनंपूर्णवानभवतिसोपिराजयोगः कथ्यते इदानीयोगः कथ्यते निराकारोनित्यो
भेद्यः सएतादृशः आत्मनिमनोयस्यनिश्चलंतिष्ठति तस्यात्मनः पुण्यपापस्पर्शोनभ
वति उदकमध्येस्थितस्यपद्मातिपत्रयथोदकस्यस्पर्शोनभवतितथैवात्मनियथा
काशमध्येपवनस्वेछयाभ्रमति तथायस्यमनःनिराकारमध्येलीनंभवतिसएवच
र्यायोगः इदानींहठयोगः कथ्यते रेचकपूरककुंभकइत्यादिप्रकारेणपवनसाध
नंकर्त्तव्यं अथच धौत्यादि षट्कर्मकारणात् शरीरस्यशुद्धिर्भवति सूर्यनाडीमध्येप ४
वनः पूर्णोयदातिष्ठति तदामनोनिश्चलंभवतिमनसोनिश्चलत्वेन आनंदस्वरूपंप्रत्य

क्षंभासते हठयोगकारणात् मनः शून्यमध्येलीनंभवति कालसमीपेनागछति इदानींहठयोग
स्यद्वितीयोभेदः कथ्यते पदादारभ्यशिरः पर्यंतंस्वशरीरेकोटिसूर्यतेजः समानंश्वेतंपीतंनी
लंरक्तंकिंचिद्वर्णंचिंत्यते तध्यानकरणात्सकलंरोगज्वलनंनभवति आयुर्वर्धते इदा
नींज्ञानयोगस्यलक्षणंकथ्यते एकमेवजगत्सर्वेद्रिखात्मस्फविभास्वरं अविकल्पतयायु
क्त्याज्ञानयोगंसमाचरेत् १ यत्रयत्रस्थितोवापिसर्वज्ञानमयंजगत् सएवंवेत्तिबोधेन
सोपिज्ञानाधिकारणात् २ प्राप्नोतिशांभविंसत्तांयदाद्वैतपरायणः यथान्यग्रोधबी
जंहिस्थितोवृक्षंप्रसूयते ३ एकांतंनैकधास्वेनदृश्यंतेदश्याकृतः मूलांकुरत्वचोदंडःशा
खाकुंडलपल्लवाः ४ स्नेहपुण्यफलंबीजेविस्तरोयंस्वभावहि तथासोनिर्मलोनित्योनि
र्विकारोनिरंजनः ५ एकोनेकः स्वयंप्रभ्रधाम्नौबहुधास्थितः पंचतत्वमनोबुद्धिमायाहं
कारविक्रियाः ६ एवंदशविधंविश्वंलोकालोकसविस्तरं एकएवनचान्योस्तियोज्ञा
नातिसतत्ववित् ७ पृथ्विवनस्पतिपर्वतादिस्थावररूपः संसारमनुष्यहस्त्यश्वपक्षीत्या
दिकोजंगमरूपसंसारः ८ अथाचयोदृष्टिविषयःसदृश्यउच्यते योदृश्यात्वीक्षितेस
अदृश्यइत्युच्यते ९ एवंसंसारस्यात्मनोभेदद्वैतिकल्पएकोनदर्शनंसएवज्ञानयोगः त
स्यकारणात् कालः शरीरनाशंनकरोतिइदानींस्वभावभेदः कथ्यते यथावटबीजंव

राजविद्यो इत्यूपेण परिणतेसमुद्रशाधामि दं स्वभावत एव प्राप्नोति मूलअंकुरत्वकेदंडशाखाकलिका सती॰
५ पल्लवपुष्पफलदंशोस्नेह इति दशभेदान्प्राप्नोति यथा निर्मलः निर्विकारः निरंजन एक एता द्
श आत्मा स्वभावादेव पृथिवि अपतेजोवायु आकाश मनोबुद्धिमायाविकाररूपभेदान्प्रा
प्नोति ज्ञानयोगप्रभावादेक एव आत्मा इति निश्चयो भवति यथा एकेक पृथिवि क्वचित्कोमल
रूपा क्वचिन्मनोहररूपा क्वचित्परिमलरूपयुक्ता क्वचित्परिमलरूपरहिता क्वचित्कर्क
शरूपा क्वचिद्रूप्यरूपा क्वचिद्रत्नमयी क्वचित्श्वेता क्वचिद्रक्ता क्वचिन्नीला क्वचित्कर्बुरा क्वचिन्ना॰
नाविधरूपा क्वचिद्विषरूपा क्वचिदमृतरूपमयी स्वभावत एव भवति तथैवात्मा मनुष्य
पक्षी हरिणहस्ती विद्याधरगंधर्वकिंनरमाहापंडितमहामूर्खरोग्यरोगीक्रोधीशांतरू
पः स्वभावादेव भवति ज्ञानयोगाधिकाररूपरहितोज्ञायते यथा फलस्योत्पत्तिः स्थानमे
व भवति अथ च फलस्य गतिबुद्धा दृश्यते एकं फलं पृथिव्यामधोपतति शुष्कं भवति एक
स्य फलस्य मकरंदं भ्रमरः पिबति एकस्य फलस्य मालां कामिनि तुंगकुचमंडलोपरि द
धाति एकं फलं मृतमनुष्येपरिक्षिप्यते अयं वस्तुनः स्वभावः तथा एक एवात्मा स्वीयभा ५
वादेवाष्टौ भोगानुभुनक्ति के ते अष्टौ भोगाः स्ववासश्च स्वर्वासश्च स्वशय्या स्वनितंबिनी सु

स्थान स्वान्नपाना अष्टौ भोगाश्च स्वधीमतां पट्टसूत्रमयानि वस्त्राणि १ पंचसप्तादालिका
युक्तानि हर्म्याणि तेषु वासः २ अतिविपुलाः मृदुल रक्तस्वा शय्या ३ पद्मिनी तारुण्यव
ती मनोहरा गुणवती तत्रोपविष्टकांता ४ साधु असिनं ५ अतिमूल्याश्च ६ मनोरमम
न्नं ७ तथाविधं पानं ८ एते ष्टे भोगाः कथिताः एके दुःखं भजंते भिक्षां याचंते च यथा स्व
र्यस्य तेजः दुग्धस्य घृतं अग्ने दहिः विषान्मूर्छति तल्लैतैलं वृक्षछाया फलात्परिमलः का
ष्ठादग्निः शर्करादिष्वो मधुरो रसः हिमात्तोयः शीतं इत्यादि पदार्थ स्वभाव एव तथा सं
सारोपि परमेश्वर स्वरूप मध्येतिष्ठति परमेश्वरोखंड परिपूर्णः श्वि इदानी बाह्यलक्ष्य
कथ्यते नासाग्राद्दारभ्यांगुल चतुष्टय प्रमाणं नीलाकारं तेजः पूर्णमाकाशंलक्ष्यं कर्तव्यं
अथवा नासाग्राद्दारभ्य षडंगुल प्रमाणं पवनतत्वं धूम्राकारं लक्ष्यं कर्तव्यं अथवा ना
साग्रादारभ्याष्टांगुल प्रमाण मितिरक्तं तेजो लक्ष्यं कर्तव्यं अथवा नासाग्रादारभ्य रश्मित
त्वं द्वादशांगुल प्रमाणं पीतवर्णं पृथ्वीतत्वं लक्ष्यं कर्तव्यं अथवा नासाग्रादारभ्य कोटि
सूर्यसमप्रभं तेजः पूर्णमाकाशतत्वं लक्ष्यं कर्तव्यं आकाशमध्ये आकाशोपरि दृष्टिं
कृत्वा ध्यानकरणात् सूर्यं विना सूर्यसंबंधिनी सहस्रकिरणावली पश्यति अथ
वा शिरोपरि दृष्टिं स दशांगुल प्रमाणं तेजः पुंजं लक्ष्यं कर्तव्यं अथवा दृष्टिरपेत

राजयोग पंस्वर्णाकारं पश्यीत तल्लक्ष्यं कर्तव्यं उल्कानां लक्षणां मध्ये यस्य कस्यापि कस्य लक्ष सटी०
करणात् वलितपलितादि दूरे भवति अंगरोगा विनाशं च दूरे भवंति सभ्मनः शत्र
५ वः स्वप्नेप्यमित्रतामायांति सहस्त्रवर्षमायुर्वर्धंति अपठितं शास्त्रं जिह्वाग्रेणोच्चरति ए
तादृशं फलं बहुतरं भवति इदानीं मामंतरं लक्ष्यं कथ्यते मूलकंदस्थाने ब्रह्मदंडोत्पन्ना
नाडी श्वेतवर्णा ब्रह्मदंडपर्यंतं एका ब्रह्मनाडी वर्तते ब्रह्मनाडीमध्ये कमलतंतुसमा[illegible]
रोकोटिसूर्यविद्युत्समप्रभा ऊर्ध्वं चलंति एतादृशी का मूर्तिर्वर्तते तन्मूर्त्ते ध्यानकार
णात् अष्टमहासिद्धियोगणिमाद्या पुरुषस्य समीपभागस्य तिष्ठंति अथ वा ललाटो
टोपरि आकाशमध्ये शुक्रसदृशस्य तेजसो ध्यानकरणात् शरीरसंबंधिनः कुष्टाद
यो रोगा नश्यंति आयुर्वृद्धिर्भवति अथ वा भ्रुवोर्मध्ये तिरक्तवर्णस्याति स्थूलस्य ते
जसो ध्यानकरणाद्दृकुलानां पार्थिवाः पुरुषाणां वल्लभो भवति एनं पुरुषं सर्वे पांदृष्टि
स्थिरा भवति इदानीं शरीरमध्ये नाडीनां भेदः कथ्यते दशमुख्या नाड्यः तन्मध्ये इदं
इडा पिंगला सद्दकं नासाद्वारे तिष्ठति सुषुम्णा तालुमार्गे ब्रह्मद्वारपर्यंतं वहति तिष्ठति ५
सरस्वती मुखमध्ये तिष्ठति गांधारी हस्तिजिह्वा कर्णयोर्मध्ये वहन्त्यौ तिष्ठतः पूषालंबु

२

षानेत्रयोर्मध्ये वहन्त्यौ तिष्ठतः शंखिनी लिंगद्वारा दशमय इडामार्गेण ब्रह्मस्थानपर्यंतं तिष्ठ
ति एतादृशा नाड्यो दशसु द्वारेषु तिष्ठंति अन्याद्विसप्ततिसहस्रपरिमिता नाड्यो लो
म्नां मूलेषु सूक्ष्मरूपेण तिष्ठंति इदानीं शरीरमध्ये वायवो दश तिष्ठंति तेषां नामानि कार्या
णि कथ्यते प्राणवायुर्हृदयमध्ये श्वासोच्छ्वासं करोति अशनपाने क्षाम भवति गुदमध्ये
अपानवायुस्तिष्ठति स आकुंचनस्तंभनं करोति नाभिमध्ये समानो वायुर्वर्तते स सप्तसम
स्थानाडीः शोषयति तथा नाडीशोषणात् रुचीमुत्पादयति वह्निं दीपयति तालुमध्ये उ
दानो वायुर्वसति स वायुः रलंलील्लति पानीयं विबति नागवायुः सर्वशरीरं वर्तते तस्मात् द्वायोः
शरीरं चलयति शोकमाप्नोति विविलः कूर्मवायुर्नेत्रमध्ये तिष्ठति निमेषोन्मेषं करोति कलकरता
पुरुद्गारः करोति देवदत्तवायोर्जृंभो भवति धनंजयवायोः शब्द उत्पद्यते इदानीं मध्यलक्ष्यं कथ्यते
श्वेतवर्णं अथ च पीतवर्णं रक्तवर्णं वा धूम्राकारं यन्नीलवर्णं वा अग्निशिखासदृशं विद्युत्तेजो
नं सूर्यमंडलसदृशं अर्धचंद्रसदृशं ज्वलद्दीकाशसमाकारस्य शरीरपरिमितं तत्तेजो मनोमध्ये
लक्ष्यं कर्तव्यं एतस्मिल्लक्ष्ये कृते सति मनो मनोमध्ये स्थितस्य मलस्य दाहो भवति मनसः सत
गुणप्रकाशो भवति पुरुष आनंदमयो भूत्वा तिष्ठति इदानीं माकाशभेदाः कथ्यते तेषां लक्षणा

राजयोग निरूप्यते आकाशपरमाकाशः महाकाशः तत्त्वाकाशः सूर्याकाशः बाह्याभ्यंतरे निर्मलं निराका सटी०
७ रं आकाशलक्ष्यं कर्तव्यं ततः परं बाह्याभ्यंतरे घनांधकारसदृशं परमाकाशो व्यलक्ष्यं कर्तव्यं ततः
परं प्रलयकालीनज्वलद्दावानलपूर्णबाह्याभ्यंतरे महाकाशलक्ष्यं कर्तव्यं ततः परं बाह्याभ्यं
तरे कोटिदीपानां प्रकाशः सौयादृशमौज्वल्यं भवति तादृशं तत्त्वाकाशं लक्ष्यं कर्तव्यं ततः पश्चा
द्बाह्याभ्यंतरे प्रकाशमानसूर्यबिंबसहितं सूर्याकाशं लक्ष्यं कर्तव्यं एते पंचलक्ष्याणां करणा
त् शरीरे रोगसंसर्गो न भवति तथा वलि पलितं पुण्यं पापं च न भवति नवचक्रं कलाधारं
त्रिलक्ष्यं व्योमपंचकं स्वदेहे यो न जानाति स योगी नामधारक १ इदानीं चक्राणामनुक्रमः क
थ्यते आधारे ब्रह्मचक्रं १ आधारोपरि लिंगमूले स्वाधिष्ठानचक्रं २ नाभौ मणिपूरचक्रं ३
हृदये नाहतचक्रं ४ कंठस्थाने विशुद्धिचक्रं ५ षष्ठं तालुचक्रं ६ भ्रुवोर्मध्ये आज्ञेयचक्रं
७ ब्रह्मस्थाने कालचक्रं ८ नवमं आकाशचक्रं ९ तत्परं शून्यं इदानीं माधारचक्रस्य भेदः कथ्य
ते पादयोरंगुष्ठे तेजसो लक्ष्यकरणात् दृष्टिः स्थिरा भवति द्वितीयो मूलाधारः पादांगुष्ठस्य
मूले परपादस्य पार्ष्णिः स्थाप्यते तदाग्निः प्रबलो भवति एकापार्ष्णिरादौ मूलाधारे स्था
प्यते तस्य पादस्यांगुष्ठमूले परस्य पादस्य पार्ष्णिः स्थाप्यते तदाग्निः प्रदीप्यते तृतीयगु

दाधारस्थानं तन्मध्ये संकोचविकाशाकुंचनकारणात् पवनः स्थिरो भवति अन्यच्च पुरुषस्य
मरणं न भवति चतुर्थं लिंगाधारं तन्मध्ये लिंगसंकोचनाभ्यासात् पश्चिमदंडमध्ये प्रज्ञाना
डी भवति तन्मध्ये पुनरभ्यासकरणान्मनःपवनयोः संचारो भवति तयोः संचारान्मध्ये ग्रं
थित्रयं त्रुट्यति तत्त्रोटनात् पवनो ब्रह्मकमलमध्ये पूर्णो भूत्वा तिष्ठति ततो वीर्यस्तंभो भव
ति पुरुषः सदैव युवैव भवति पंचमं उड्डीयाणं स्वाधिष्ठानं तत्र बंधदानात् मलमूत्रयोर्नाशो
भवति षष्ठो नाभ्याधारः तस्मिन् स्थाने प्राणवायोर्निरोधात् षडपि कमलान्यूर्ध्वमुखानि विकसं
ति अष्टमं कंठाधारः तत्र जालंधरो बंधो दीयते तस्मिन् सति इडायां पिंगलायां पवनः स्थिरो
भवति नवमो घंटिधारः तत्र जिह्वाग्रं लग्नं भवति ततोऽमृतकलाया अमृतं वर्षति तद
मृतपानात् शरीरमध्ये रोगसंचारो न भवति दशमं तालुआधारः तन्मध्ये चालनदोहनं च
कृत्वा लंबिकाप्रवेशे सति तालुनि मग्ना जिह्वा तिष्ठति एकादशो जिह्वाधारः तस्मिन् छेद
नेन मथनं क्रियते तस्मिन् कृते मधुरं पानीयं स्रवति तथा च कवित्वछंदोनाटकादिविष
यज्ञानमुत्पद्यते तदुपरि द्वादशो दंतयोर्मध्ये दंताधारः तस्मिन् स्थाने जिह्वाया अग्रं घटी
मात्रं बलात्कारेण स्थाप्यते तस्मिन् कृते साधकस्य सम्यग्रोगा नश्यंति त्रयोदशो नासि

राजयोग काग्नाधारः तस्मिंलक्ष्ये कृते सति मनस्थिरा भवति चतुर्दशो नासामूलाधारः तस्मिन् दृष्टेः सदा
स्थैर्यकरणात् षष्ठे मासि स्वीयं तेजः प्रत्यक्षं भवति तेजसः प्रत्यक्षत्वे पार्थिवं सकलं बंधनं च्यु
भवति पंचदशोंतु वोर्मध्याधारः तस्मिन् दृष्टेः स्थिरीकरणात् कोटिकिरणाः स्फुरंति षोडशोऽने
त्राधारः अयमगुल्यग्रेणैंचाल्यते तत्र दृष्यासात्पृथ्वीमध्ये यत्किंचित्तेजो वर्त्तते तत्सर्वं तेजो
दृष्टिविषयं भवति तद्दर्शनात्पुरुषः सर्वज्ञो भवति इदानीमष्टांगयोगस्य विचारः कथ्यते
यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारध्यानधारणासमाधिरिति एतेषां लक्षणानि क
थ्यंते शांतिः षण्णामिंद्रियाणां जयः आहारः स्वल्पनिद्राया जयः शैत्यजयः औष्ण्यजयः एते यम
माः नियमः खलु चापलभावान्निवार्य स्थैर्यं स्थाप्यते एकांतसेवनं प्राणिमात्रे समा बुद्धिः
औदासीन्यं कस्यापि वस्तुनः इच्छा कर्त्तव्या यथालाभसंतोषः परमेश्वरनाममंत्रविस्मरणी
यं मनोमध्ये दैन्यं कर्त्तव्यं इति नियमाः आसनलक्षणानि तु बहुषु ग्रंथेषु निरूपितमस्ति
तेनात्र न निरूप्यते प्राणायामस्तु सद्गुरुं विना साधितुं न शक्यते अतस्तस्य नाममात्रं क
थ्यते प्रत्याहारः कथ्यते मनः संसारान्निवृत्यात्मनि स्थाप्यते मनोमध्ये ये विकारा उत्पद्यंते
ते पि निवारणीयाः अनेकत्वमकारिणी बुद्धिरुत्पद्यते सा गोप्या ध्यानं च बहुतरं प्रागुक्तं ते

नात्र नोच्यते इदानीं पिंडब्रह्मांडयोरैक्यमस्ति तस्माद्ब्रह्मांडमध्ये ये पदार्थास्ति पिपिंडमध्ये सं
ति कथ्यंते पादयोस्तले तलं वर्त्तते पादोपरि तलातलं वर्त्तते गुल्फयोर्महातलं वर्त्तते जंघा
मध्ये सुतलं वर्त्तते जानुमध्ये वितलं वर्त्तते ऊर्वोर्मध्ये अतलं वर्त्तते इदानीं पिंडमध्ये लोक
त्रयं कथ्यते मूलाधारे भूर्लोकः लिंगाग्रे भुवर्लोकः लिंगमध्ये स्वर्गलोकः इदानीमुपरि
तनलोकचतुष्कं कथ्यते पृष्ठदंडांकुरे महर्लोकः दंडछिद्रमध्ये जनलोकः तद्दंडनालिम
ध्ये तपोलोकः दंडकमलमध्ये सत्यलोकः अथ ब्रह्मांडमध्ये चतुर्दशलोकस्थानानि तान्य
पिपिंडे वर्त्तते शरीरमध्ये द्वौ कुक्षी द्वे सक्थुनी वक्षःस्थलं कंठमूलं कंठमध्यः लंबिकामूलं
तालुद्वारं तालुमध्यं ललाटमध्यं शृंगाटिका कपोलमध्यं कमलिनी मध्यब्रह्मरंध्रं ऊर्ध्वक
मलिन्यस्त्रिकूटस्थानं एतन्मेकविंशस्थाने एकविंशति ब्रह्मांडानि वसंति इदानीं सप्तद्वीपा
नि पिंडमध्ये कथ्यंते मज्जामध्ये जंबुद्वीपः अस्थिमध्ये शाकद्वीपः शिरामध्ये शाल्मलिद्वी
पः मांसमध्ये कुशद्वीपः त्वचामध्ये क्रौंचद्वीपः शरीरस्य लोममध्ये गोमेदद्वीपः नखमध्ये
पुष्करद्वीपः एतानि द्वीपानि गुप्तानि मध्ये तिष्ठंति इदानीं पिंडमध्ये सप्तसमुद्राः कथ्यंते
प्रस्वेदमध्ये क्षारसमुद्रः लालामध्ये क्षीरसमुद्रः वाक्मध्ये मधुससमुद्रः कफमध्ये दधि

त्र्योग समुद्रः मेदमध्येघृतसमुद्रः रसमध्येइक्षुरससमुद्रः वीर्यमध्येस्वादुसमुद्राः पापादमध्ये सरी-
कूर्मस्थान इदानीं नवद्वारे पुनवखंडानि कथ्यंते मुखेभरतखंड १ नासिकयोः किंनरखंड २
नरहरिखंड ३ नेत्रयोः केतुमाल ४ भद्रखे ५ कर्णयोर्हिरण्मय ६ रम्यकखंड ७ गुदे
कुरुखंड ८ लिंगेइलावृते ९ इदानीं यमष्टकुलपर्वताः कथ्यते मेरुदंडमध्येमेरुमंदिरः
ब्रह्मकपाटमध्येकैलासः पृष्ठमध्येहिमाचलः वामस्कंधेमलयाचलः दक्षिणस्कंधे
मंदराचलः दक्षिणकर्णेविंध्याचलः वामकर्णेमेनाकः ललाटमध्येश्रीशैलः अप
रेशैलाः हस्तयोः पादयोरंगुलीनांमूलेषु वर्त्तते इदानींशरीरमध्येनवनाड्यास्ति येति
तन्मध्येनवनादीनांस्थानानि वर्त्तते गंगायमुनयोर्वितस्ताचंद्रभागासरस्वतीविपाशा
शतद्रूदाइरावतीनर्मदा अपरानद्योनदानि ७० शस्रोतांसितटानिवापीकूपाहिसप्त
सहस्रनाडीमध्येतिष्ठंति सप्तविंशतिनक्षत्राणिद्विसप्ततिकोष्ठकायंतरेवसंति द्वादश
राशयः मेषवृषः मिथुनः कर्कः सिंहः कंन्यातुलावृश्चिकधनमकरकुंभमीन नवग्रहाः आ
दित्यसोममंगलबुधगुरुशुक्रशनिराहुकेतु पंचदशतिथयोत्रमध्येवसंतियथासमु
द्रमध्येलहरीवर्त्तति तथाशरीरमध्येकूर्मीनामलहरीभवति उर्म्यश्चलास्ततः शरीरेच

लनंभवति तन्मध्येसमग्रंतारामंडलंवर्त्तते त्रयस्त्रिंशकोटिदेवताः बाहुरोममध्येवसंति पृष्ठ
रोममध्येषडशीतिसहस्रदिव्यतपस्विनः पीठोपपीठोर्ध्वोष्ठे परियांति रोमणि तन्मध्येवसं
ति हृदयरोममध्येतक्षकः १ महानागः २ कर्कोटकः ३ शंखधपुलक ५ वासुकिः ६ अनंतशे
षः एतेनागावसंति उदररोममध्ये अपरेनागावसंति गुणागंधर्वकिंनराप्सरोविद्याध
रगुह्यकाः शरीरमध्येकैनेतीर्थावलीवसंति अश्रुपातमध्येमेघमंडलंवसति अनंताः सि
धयोबुधयश्चप्रकाशमध्येवर्त्तते चंद्रसूर्योदयोर्नेत्रयोर्मध्येवर्त्तते अनेकवनस्पतिगु
ल्मलतातृणानिजंरोममध्येवसंति पुरुषस्यनव्यदर्शनात्गीतश्रवणात्वल्लभवद
नोदर्शनात्यः आनंदउत्पद्यते सस्वर्गलोकः कथ्यते रोगपीडितोदुर्जनेष्यः पुरुषस्यय
दुःखमुत्पद्यते तद्दुकृतरंनरकंकथ्यते अथचयत्कर्मकरणात्मनोमध्येशकान्भवतित
त्कर्ममुक्तिकारणं इदानींराजयोगाच्छरीरे एतादृशानिंचिन्हानिभवति तानि कथ्यंते स
कलरोगनाशः सकलपृथ्वीपश्यति तदनंतरंज्ञानमुत्पद्यते सभग्राभाषाजानाति ततः पु
रुषस्यदेहोवज्रमयोभवति सर्पदंशोमरणंनभवति ततः पुरुषस्यबुभुक्षापिपासानि
द्रोल्लताशीतोष्णबाधानकुर्वंति वाकसिद्धिर्भवति विद्युत्पातकान्ति ध्यानेनभवति तद

राजयोगानंतरं पवनरूपी पुरुषो भवति समग्रं पृथ्वी दृष्ट्या पश्यति अणिमाद्यष्टसिद्धिर्भवति म सटी०
हापन्नाद्यानवनिधयः समीपे आगच्छंति आकाशमध्ये दूरात्कदिक्कगमनागमनं बलं भ
१० वति परमेश्वरं समीपे पश्यति करणे हरणे सामर्थ्यं भवति इदं गुरुभक्तेः फलं आत्मम
ध्ये मनसो विश्रामकरणमिच्छता पुरुषेणा सद्गुरोः सेवां कृत्वा सावधानं मनः करणीयं आत्मा
सबलात् परमप्राप्तिः तेन स्वशिष्यमनसः समरस्यं कर्तव्यं चंद्रसूर्यौ यावत् पिंडो निश्चलो
भवति श्लोकः सम्यक्स्वभावकिरणोदयविद्विलासः ग्रस्तं स्वशांतिं च मतां स्वयमेव दद्यो
ति ग्रस्तोस्वबेगभिन्नये पदपिंडमैक्यं सत्यं भवेत् समरसं गुरुवत्सलानां इदानीमवधू
तपुरुषस्य लक्षणं कथ्यते यस्य हस्ते धैर्यदंडः खर्परं शून्यमासनं योगैश्वर्येण संपन्नः
सोवधूत उदाहृतः २ मे दाभेदौ यस्य भिक्षाभरणं जारणं तथा एतादृशोपि पुरुषः सोव
धूत उदाहृतः ३ आत्माद्यकारो विज्ञेयो वकारो भववासनाधूतस्तत्वं पनं प्रोक्तं सोवधूतो
निगद्यते ४ अकारार्थो ज्ञीवभूतो वकारार्थोथ वासना एतद्द्वयं जयाति यः सोवधूत उदा १०
हृतः ५ यः पुरुषो द्वितीयं न पश्यति केवलं स्वस्वरूपं पश्यति सोवधूतः अथवा यस्य मनश्चं
चलभावं न दधाति सोवधूतः कथ्यते यन्न दृश्यते तदव्यक्तमित्युच्यते तदव्यक्तं प्रत्यक्षेण

पश्यति यत्किंचिद्दृश्यते तत्सर्वं ग्रसाति भुक्तमिति ज्ञानपर्यते सोवधूतः कथ्यते अवधूततनु
सोमोनिराकारपदे स्थितः सर्वेषां दर्शनानां च स्वस्वरूपं प्रकाश्यते १ सत्यमेकमजं नित्यमनं
तमक्षयं ध्रुवं ज्ञात्वा ह्येवं वदेद्धीमान् सत्यवादी स कथ्यते २ यत्किंचित्कोन पश्यति स ए
कः तस्य मनसो न जानाति नीनाशोन तादृशं पदार्थं ज्ञात्वा काले चेष्टा भवति स सत्यवादी
कथ्यते वासरे भास्वरे शक्तिः संकोचो भास्वरोपि च तयोः संयोगाः कर्तायः स भवेत्सत्सयो
गभाक् ३ विश्वानीत तया विश्वामेकमेव विराजते संयोगेन सदा यस्य सिद्धयोगी स ग
द्यते ४ सर्वासां निजवृत्तीनां विस्मृतीभजते तु यः स भवेत्सिद्धसिद्धांतो सिद्धयोगी समुच्य
ते ५ उदासीनः सदा शांतो अहानंदमयो पि च योभवेत्सिद्धयोगेनासिद्धयोगी स कथ्यते
६ अधुना कमलानां तु शृणु संकेतमद्भुतं अनेकाकारमेदेष्यं कं स्वरूपात्मकं मलं ७ क
मलं तेन विख्यातं त्रिविधं तत्र देहगं अथाधः कमलं कथ्यते आधारकमलं अस्य क
मलमितिसंज्ञा कस्मात् कमात्मस्वरूपं स आत्मानं अनेकरूपं पश्यति तद्दर्शनं कमल
इत्युच्यते तस्मात्कमलमितिसंज्ञा अस्याधारः कमलस्य दलंचतुष्टयं भवति प्रथमं स
त्वगुणस्य द्वितीयं राजयोगस्य गुणा तृतीयं तमोगुणाः चतुर्थो दले मनस्तिष्ठति एतद्

 लच्चतुछन्वयसंगाद्दात्मासाध्वसाधु करोति तस्मिन्कमले निश्चलीकृते सति पुरुषस्य समीपे सटी॰
११ मरणं नागच्छति इदानीं हृदयकमलस्य भेदः कथ्यते अस्य द्वादश दलानि सिद्धपुरुषाः क
थयंति तस्माद्विषशक्तिस्त्रितयलोकांतः सम्यक्मुद्राखेचरीचिदानंदोदयश्चंद्रचंद्रिकावेत
नान्वितः परमात्मा महारश्मिपुंजः प्रकाशः प्रकाशानंदयोरैक्यं प्रकर्तव्यं निरंतरं स्वयमणिम
हज्योतिरात्मानि परमं पदं सदोदितं मनश्चंद्रः सूर्योदयमीक्षते तेनग्रस्तो मनःश्चंद्रः सोपि लि
खयं पदे पदमेव महांतं नाग्निर्यमे ग्रस्तं कलामयं एवं चंद्रार्कवह्निनां संकेतः परमार्थतः इदानीं
योगसिद्धिरनंतरं एतादृशं ज्ञानमुत्पद्यते यदा नास्ति स्वयं कर्त्ता कारणं न कुलाकुलं अव्यक्तं
न परं तत्वमनामाविद्यते तदा आनामा एकः कश्चित्पुरुषो वर्त्तते अनाम्नश्च परावरः परात्परं
परपदं परमपदात्परमं शून्यं शून्यान्निरंजनं अनाम्नः पंचगुणाः चातुर्नत्वं अखंडत्वं अनु
पर्णादलानाम अष्टदलानां मध्ये एकं कठिणं भवति तदष्टदलं कमलं हृदये तिष्ठति तेषु मध्ये इ
दमेतिष्ठतः प्रथमदले शब्दस्तिष्ठति द्वितीयदले स्पर्शस्तिष्ठति तृतीयदले रूपं तिष्ठति चतु
र्थेदले रसस्तिष्ठति पंचमदले गंधस्तिष्ठति षष्ठेदले चित्तं तिष्ठति सप्तमे दले बुद्धिस्तिष्ठति
अष्टमे दले कारस्तिष्ठति एतदष्टदलमध्ये पृथिव्याकारो वर्त्तते अथ च तत्कमलमध्ये ११

मुखं तिष्ठति अस्य कमलस्य ध्यानादात्मप्रकाशो भवति प्रकाशानंदं तत् कमलमूर्ध्वमुखं भवति
तथा सूर्यप्रकाशानंतरं तदा कमलमध्ये कमलं विकसति तथेदमपि आत्मप्रकाशानंतरमूर्ध्व
मुखं विकसति तन्मध्ये परमानंदरूपा भूमिर्भवति तस्या हंसो हं इति संज्ञा तस्या मध्ये स्वात्म
नो ध्यानाद्दिने दिने आयुर्वर्धते रोगा दूरे भवति गुणाः कत्वं ज्ञातत्वं अभ्यासत्वं कलत्वं स
र्वज्ञत्वं प्रकाशस्य गुणाः सकलनिष्कलसर्वेन समता विश्रांतिः तत्र एतादृशं मुत्पद्यते आद्यः
आद्यादात्मा आत्मन आकाशः आकाशाद्वायुः वायोस्तेजः तेजसो जलं जलात्पृथिवी अनाम्न
नः पंचगुणाः अग्राह्यः अनंतः अवाच्यः अगोचरः अप्रमेयश्च आकाशस्य पंचगुणाः अवे
शः निष्क्रमणं छिद्रं शब्दाधारः भ्रांतिं निलयत्वं महाशयो पंचगुणाः चलनं शोषं संचारः
स्पर्शं धूम्रवर्णता तेजसः पंचगुणाः दहनं ज्वालारूपं उष्णता रक्तोवर्णः अपां पंचगुणाः
प्रवाहः शिथिलता द्रवः मधुरसता श्वेतवर्णः पृथिव्याः पंचगुणाः स्थूलता साकारता कठि
णता गंधवती पीतवर्णता अभयत्वं अनन्यत्वं चेति परावरस्य पंचगुणाः निश्चलत्वं नि
ष्कर्मत्वं परिपूर्णत्वं व्यापकत्वं अकलत्वं चेति परमपदस्य पंचगुणाः नित्यं निरंतरं निरा
कारं निर्विकल्पत्वं चेति शून्यस्य पंचगुणाः लीनता घूर्णता मूर्छा उन्मनिभावः अलसत्वं

राजयोग चेति निरंजनस्य पंचगुणाः सत्यासहजभावासत्ता स्वरूपता इदानीं पिंडोत्पत्तिः कथ्यते अ सरी०
नादितः परमात्मा परमात्मनः परमानंदः परमानंदात्प्रबोधः प्रबोधाच्चिदुदयः चिदुदयात्प्र
१२ काशः तत्र परमात्मनः पंचगुणाः अक्षय अभेद्यः अछेद्य अदाह्यः अविनाशी परमानंदस्य
पंचगुणाः स्फुरणः किरणः विस्फुरणः अहंता हर्षवत्वं प्रबोधस्य पंचगुणाः लयउल्लासः वि
भासः विचारः प्रभा चिदुदयस्य पंचशरीरमध्ये पंचमहाभूतानि तेषां गुणाः कथ्यंते तत्र
पृथिव्यागुणाः अस्थिमांसनाडीलोम्यनि वाकूतत्रोदकगुणाः लालामूत्रंशुक्रं रक्तं प्रस्वेदः ते
जसोगुणाः क्षुधा तृषा निद्राग्लानि आलस्य वायोर्गुणाः धावनं मज्जनं निरोधनं प्रसारणं
अकुंचनं चेति आकाशस्यगुणाः रागद्वेषः भयं लज्जा मोहः तदनंतरमेतादृश्येकाबुद्धिरु
त्पद्यते मनोबुद्धिरहंकारश्चित्तचैतन्यंचेति एते पंचपिप्रकारा अंतःकरणस्य मनसः पंचगु
णाः संकल्पविकल्प मूर्ख मृद अलसछता मननंचेति बुधेः पंचगुणाः विवेकवैराग्य शांतिः
संतोषः क्षमाचेति अहंकारस्यपंचगुणाः अहंममेति एतस्यदुःखं स्वतंत्रता चित्तस्यपंच
गुणाः धृतिःस्मृतिः रागः द्वेषः मतिः चैतन्यस्यपंचगुणाः हर्षविमर्शः धैर्यं चिंतनं निस्पृह
त्वं अतः परंकुलपंचकस्यभेदाः कथ्यंते सत्वरजः तमः कालः जीवनं तत्रसत्वगुणाः दया १२

धर्मकृपा भक्तिः श्रद्धाचेति रजसोगुणाः त्यागः भोगः शृंगारः स्वार्थः अस्तसंग्रहः तमसोगुणाः
विवादः कलहः शोकः बंधः वंचनं कालस्यगुणाः कलनाकल्मषभ्रांतिः प्रसादउन्मादः जीव
स्यगुणाः जाग्रदवस्था स्वप्नावस्था सुषुप्तवस्था तुरीयावस्था तुरीयातीतावस्था तदनंतरमे
तादृशमेकंज्ञानमुत्पद्यते इच्छाक्रियामाया प्रकृतिः वाचा इच्छायाः पंचगुणाः उन्मन्यवस्था वां
छाचित्तंचेष्टा क्रियायां पंचगुणाः स्मरणं उद्यमः उद्वेगः कार्यनिश्चयः सत्कुलाचारत्वं मायां
पंचगुणाः मदमत्सर्यादिभिः कीर्तिः असत्यभावाः प्रकृतेः पंचगुणाः आशा तृष्णा स्पृहा कां
क्षा मिथ्यात्वं वाचायाः पंचगुणाः परापश्यंतिमध्यमा वैखरी मातृकातदनंतरमेतादृशं ज्ञा
नमुत्पद्यते कर्मकामः चंद्रः सूर्य अग्निः एतत्पंचकंप्रत्यक्षं कर्तव्यं तत्र कर्मणः पंचगुणाः शु
भंयशः अपयशः कीर्तिः इष्टफलंसाधकत्वं कामस्यगुणाः रतिः प्रीतिः क्रिडा कामना अनु
रक्तताः इदानीं चंद्रस्य षोडशकलाकथ्यंते हल्लोला कल्लोलिनी २ उच्छ्लिनि ३ उन्मादिनी ४
तरंगिणी ५ पोषयंति ६ लंपटा ७ लहरी ८ लोला ९ लेलिहाना १० प्रसरंति ११ प्रवृत्तिः १२
स्रवंति १३ प्रवाहा १४ सौम्या १५ प्रसन्ना १६ चंद्रस्यसप्तदशीकला वर्त्तते तस्यानामनिवृत्ति
समेताकलाकथ्यंते इदानीं सूर्यस्यद्वादशकलाकथ्यंते तपनी १ ग्रासका २ उग्रा ३ अकोच

राजयोग नी ४ शोषणी ५ प्रबोधिनी ६ घस्मरा ७ आकर्षयंति ८ तुष्टिवर्धिनी ९ ऊर्मिरेखा १० किरण सटी०
वती ११ प्रभावती १२ सूर्यस्यत्रयोदशी कलाविद्यते तस्यनाम निजनकलास्वप्रकाशाच्च इदा
१३ नीमग्निसंबंधिन्योदश कथ्यते दीपिका १ ज्वाला २ विस्फुलिंगिनी ३ प्रचंडा ४ पाचका ५ रौ
द्री ६ दाहका ७ रावणी ८ शिखावती ९ अग्रे रेकादशीनिज कलाज्योतिः संज्ञावर्त्तते इदानीं
योगस्यमाहात्म्यं कथ्यते गुरोरुपग्रहात् शास्त्रस्यपठनात् आचारकरणात् वेदांतरहस्यश्रव
णात् ध्यानकरणात् उपवासकरणात् चतुराशीत्यासनेसाधनात् वैराग्यस्योत्पत्तेः नैराश्य
करणात् हठयोगस्यकरणात् इडापिंगलयोः पवनोधारणात् महामुद्रादिदशमुद्रासाध
नात् मौनकारणात् वनवासात् बहुतरक्लेशकरणात् बहुतकालयंत्रमंत्रादिसाधनानुष्ठ
करणात् बहुतरार्पणदानात् आश्रमाचारपालनात् संन्यासग्रहणात् षड्दर्शनग्रहणात्
शिरोमुंडनात् अन्योपायकरणात् योगतत्वेनप्राप्यते सतु योगी गुरुसेवया प्राप्यते गुरुर
कृपात् पात्राणांदृढाणां सत्यवादिनां कथनाद्दृष्टिपातादासांनिध्यावलोकनात् प्रसादात्सद्गुरो
संम्यक् प्राप्यते परमंपदं अत एव वचः श्रोक्तंनगुरोरधिकंपरं १ वाङ्मात्राद्वाथ दृक्पाताद्यः क
रोतिशमंक्षणात् प्रस्फुटंद्गांतिहृत्तोषंस्वछंवंदेगुरुंपरं २ सम्यगानंदजननः सद्गुरुः सोभि १३
धीयते निमिषार्धवातत्लांदां यद्वाक्यादवलोकनात् ३ स्वात्मास्थिरत्वमायांतितस्मैश्रीगु

रवेनमः नानाविप्लवविश्रांतिकथनात् कुतैरूलपः सद्गुरुः सन्तुविद्वेयोनतुवैप्रियंजल्पकः ५ अ
तएव परमपदस्यप्राप्त्यर्थं सद्गुरुः सेव्यः सर्वदा यः पुरुषः सत्यवादीभवति निरंतरगुरुसेवातत्प
रोभवति यस्यमनसिपापंनभवति स्वाचाररतः स्नानादिशीलोभवति कापट्यंनभवति य
स्यवंशपरंपराज्ञायते एतादृशेन सद्गुरोः संगतिर्कर्तव्या पुरुषस्यमनः शांतिं प्राप्नोति अथ
चयस्यमनोमध्येस्थिरआनंदउत्पद्यते सोपिसद्गुरुः कथ्यते कस्यापिदुःखंनदीयते प्राणी
मात्रेणसहमैत्रिक्रियते कस्यापिदोषोनप्रकाश्यते सोपिसद्गुरुः कथ्यते विद्वातकुलशीला
नांयतीनां ब्रह्मचारिणांउपदेशेनगृहस्थीयादन्ययानरकंध्रुवं १ यस्यवचसिमनसिध्वतेस
ति स्वात्मनः परमेश्वरस्यैक्यंभवति एतादृशोमनोमध्येनिश्चयोभवति तंसद्गुरुः विजा
नीयात् विकल्प एतादृशोयथासमुद्रमध्येमहत्तरकल्लोलाडंबरप्रपंचे वासना एतादृशी
यथोदकमध्येमहत्तरतितादृशोत्संसारार्णवाद्योनावापरंपारंप्रापयति ससद्गुरुः कथ्य
ते यस्यपुरुषस्यमनो २ खंडेपरमपदेलीनंभवति यः पुरुषः स्वियंकुलंत्रिविधानापानि
वर्त्य परममुक्तिपदेरक्षति एतादृशपुरुषस्यश्रवणाद्दर्शनात्समग्रविघ्नान् पश्यंतिदि
नेदिने कल्याणंभवति निष्कलंकाबुद्धिरुत्पद्यते इदंयोगशास्त्रस्य[illegible]रहस्यं

समस्तशास्त्रप्रमेययस्यमनः यथांधकारस्यमध्येदीपस्यतेजः अविशतितथाशास्त्रमध्ये
मनोप्रविशतियस्यराज्ञोमध्येकलहंनास्ति यस्मिन् दृष्टे देहिकस्यत्रासोनभवति यस्यम
नःशुद्धंभवतियस्यपृथ्व्यांकीर्तिर्भवति यस्यमनोमध्येसत्पुरुषस्यवचः विश्वासोभवति
योराज्ञानंसदानंदपूर्वोभवति यस्यपार्श्वेप्रत्यक्षमनेकंमनोहारीवस्तूनितिष्ठंति एतादृ
राज्ञइदंयोगरहस्यंकथनीयंनस्नेहात्नभयात्नलोभात्नमोहात्नधनाद्बलात् नमैत्रिभाव
औदार्यात्नसौंदर्यात्नसेवनात् समानत्वादग्रेयोगोनकथनीयः यःपरनिंदारतोभवतिदु
राचारोभवतिदुर्भैक्ष्यस्यवस्त्रंनददाति योऽसत्यंवदतियोयोगीनांनिंदांकरोति यस्यम
नोमध्येदयानभवति यः कलहःप्रियोभवति स्वकार्यकरणेसावधानोनभवतिगुरोः
कार्यकरणेनादत्तोभवति एतादृशस्यागेन योगःक्रियतेनपद्यते शृण्वन्गीतादिकान्
शब्दान् पश्यन् रूपंमनोहरंजीघ्रन् सुरभीन् स्पृशन् स्पर्शंमृदुप्रियं स्वादन्मनोरमा
न् भ्राम्यन्देशानमनोरमान् भाषमाणः स्मधुरंरमभाषणः स्वलीलयाभावाभावावि
निर्मुक्तोसर्वसंग्रहविवर्जितः सदानंदमयोयोगीसदाभ्यासीसदाभवेत् विरुद्धेदुःखदे
देशेविरूपेतिभयानके १ दुष्टघनिष्ठसंस्पर्शे रसेन्वलवणादिके प्रस्वादावपिगंधे